

BANKACILIK İŞLEMLERİNDE ŞÜPHELİ İŞLEM KAVRAMI MASAK BLOKESİ VE İDARİ SÜREÇ

Av. Ece ILDIR

Devletçe bastırılan ve ülke içinde ödeme aracı olarak kullanılan, üzerinde saymaca değeri yazılı, kâğıt ya da metal nesne olarak tanımlanan para, icat edildiği günden beri insan hayatının önemli bir parçası olmuştur. Paranın icadından önce maddiyat temelli değişimler takas ve benzeri yöntemlerle yapılmaktayken; günümüzde, gelişen teknolojinin ve imkanların da etkisiyle bu değişimler genel olarak bankacılık işlemleri aracılığıyla yapılmaktadır.

Kurumsal ve bireysel bankacılık işlemlerindeki işlem hacimleri değerlendirildiğinde en önemli kalemlerden birinin para transferleri olduğu görülmektedir. Para transferlerinin bir alt türü olan uluslararası para transferleri incelendiğinde, Dünya Bankası'nın istatistiklerine göre; 2018 yılında söz konusu transferlerin, 2017 yılındaki 633 trilyon dolarlık işlem hacmini geçerek 689 trilyon dolara ulaştığı görülmektedir.¹ 2019 yılı için ise uluslararası para transferleri bakımından işlem hacminin %3.7'lik artışla 715 Trilyon dolara çıkması öngörülmektedir.² İstatistiklerden de anlaşılacağı üzere, uluslararası para transferlerinin de bir parçası olduğu bankacılık işlemlerinin önemi yıllar içerisinde katlanarak artmaktadır.

Günlük yaşamda; para transferleri örneği üzerinden açıkladığımız bankacılık işlemlerinin bu kadar yaygın olması, bu işlemler hakkında birtakım düzenlemeler ve bu düzenlemelere uygunluk yönünden denetime tabi olunması sonucunu da beraberinde getirmektedir. Türkiye Cumhuriyeti Hazine ve Maliye Bakanlığı'na bağlı Mali Suçları Araştırma Kurulu ("MASAK") bankacılık işlemlerinin de dahil olduğu finansal işlemlerin hukuka uygunluğunun denetlenmesi amacıyla kurulmuş bir teşkilattır. MASAK'ın kuruluş amacı; görev ve yetkilerinin belirlendiği, 5549 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun ("Kanun") 2/d maddesi kapsamında, bankacılık, sigortacılık, bireysel emeklilik, sermaye piyasaları, ödünç para verme ve diğer finansal hizmetler ile posta ve taşımacılık, talih ve bahis oyunları alanında faaliyet gösterenler, döviz, taşınmaz, değerli taş ve maden, mücevher, nakil vasıtası, iş makinesi, tarihi eser, sanat eseri ve antika ticareti ile iştigal edenler veya bu faaliyetlere aracılık edenler ile noterler, spor kulüpleri ve Cumhurbaşkanınca belirlenen diğer alanlarda faaliyet gösterenler "Yükümlü" olarak tanımlanmış aynı Kanun 4. Maddesi gereği şüpheli işlem bildirimlerinin yapılmasından sorumlu tutulmuştur. Kanun'un 4. Maddesi ve Kanuna dayanılarak hazırlanan Suç Gelirlerinin Aklanmasının ve Terörün Finansmanının Önlenmesine Dair Tedbirler Hakkında Yönetmelik'in ("Yönetmelik") 27. Maddesi uyarınca Yükümlüler nezdinde veya bunlar aracılığıyla yapılan veya yapılmaya teşebbüs edilen işlemlere konu malvarlığının yasa dışı yollardan elde edildiğine veya yasa dışı amaçlarla kullanıldığına dair herhangi bir bilgi, şüphe veya şüpheyi gerektirecek bir hususun bulunması halinde bu işlemlerin yükümlüler tarafından

¹ The World Bank - Record High Remittances Sent Globally in 2018 : <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2019/04/08/record-high-remittances-sent-globally-in-2018>

² The World Bank - Accelerated Remittances Growth To Low- and Middle-Income Countries in 2018 : <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2018/12/08/accelerated-remittances-growth-to-low-and-middle-income-countries-in-2018>

Başkanlığa bildirilmesi zorunlu tutulmuştur. Kanunun bir gereği olarak Türk mevzuatı çerçevesinde faaliyette bulunan bankalar “MASAK Uyum Politikası” belirlemekte ve bu politika çerçevesinde MASAK ile iş birliği içerisinde hareket etmektedir. Yükümlülüğe konu şüpheli işlem, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun “Suçtan Kaynaklanan Malvarlığı Değerlerini Aklama” başlıklı 282. maddesi nazara alınarak “*Alt sınırı altı ay veya daha fazla hapis cezasını gerektiren bir suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini, yurt dışına çıkarmak veya bunların gayrimeşru kaynağını gizlemek veya meşru bir yolla elde edildiği konusunda kanaat uyandırmak maksadıyla yapıldığı düşünülen işlemler*” olarak tanımlanabilir. Bu kapsamda yasa dışı bahis, kumar, terörün finansmanı gibi suçlar kapsamına girebilecek işlemler, şüpheli işlem olarak sayılabilir.

MASAK tarafından bankalara yönelik yayımlanan ve zaman zaman güncellenen “*Bankalar (T.C. Merkez Bankası ve Yatırım Bankaları Hariç) ve PTT Şüpheli İşlem Bildirimi Rehberi*”nde (“Rehber”) bazı şüpheli işlem tipleri sayılmıştır. Şüpheli işlem tiplerinin belirlenmesindeki mantığı bir şüpheli işlem tipi üzerinden açıklamak gerekirse ilgili rehberde “Bankacılık İşlemlerine İlişkin Tipler” tablosunda T-001-1.4 koduyla “*Müşterilerin işi/mesleği, mali durumu ile işlemleri arasında makul bir orantı bulunmaması.*” yer alan işlemler şüpheli işlem tipleri arasında sayılmaktadır. Bu kapsamda, ticaretle uğraşan ve üst düzey yönetici pozisyonunda çalışan bir kişinin bankacılık işlemlerinin yüklü miktarda olması hayatın olağan akışında mali durumu ile orantılı kabul edilebilecekken, aynı işlemlerin üretim sahasında çalışan bir mavi yakalı işçi tarafından yapılması halinde bu durum şüpheli sayılabilecektir.

Şüpheli işlem tiplerinin belirlenmesine ilişkin temel mantığı özetledikten sonra belirtmemiz gerekir ki; rehberde sayılan şüpheli işlem tipleri yol gösterici mahiyette olup, ilgili rehber şüphe veya şüpheyi gerektirecek makul bir sebebin olup olmadığının değerlendirilmesinde yükümlülere yardımcı olması amacı ile yayınlanmaktadır. Dönem dönem güncellenen Rehber en son 11.09.2019 tarihinde güncellenmiş ve “Bankacılık İşlemlerine İlişkin Tipler” tablosu altında “T-001-3.47” kodu ile “Müşteri hesaplarından kripto para alımı amacıyla yurtiçi ve yurtdışı kripto para borsalarına ya da gerçek veya tüzel kişi hesaplarına müşteri profiline uymayacak sıklık ve tutarda para transferi yapılması.” ve “T-001-3.61” kodu ile “Kaynağı bilinmeyen veya şahsın mali profili ile uygun olmayan şekilde yapıldığından şüphelenilen kripto para satımı sonucunda müşteri hesaplarına transfer gelmesi” yönünde kripto para işlemlerinin de rehberde eklendiği görülmüştür. Günümüz yenilikçi teknolojileri ile ortaya çıkan çeşitli finansal enstrümanların finansal tüketiciler tarafından tercih edilmesi sebebi ile her ne kadar kripto para tanımı mevzuatta açıkça yer almamış olsa da kamu düzenini korumak adına çeşitli önlemlerin alınmaya başlandığı görülmektedir. Bu örnekten de yola çıkarak şüpheli işlemlerin Rehberde sayılan şüpheli işlem tipleri ile sınırlı olmadığını açıkça ifade edebiliriz.

Yönetmelik kapsamında yükümlü banka personelinin, bir şüpheli işlem ile karşılaştığı kanaatinde olması halinde bunu MASAK’a bildirmesi zorunludur. Bu bildirim zamanında yahut hiç yapılmaması halinde banka personeli açısından cezai sorumluluk gündeme gelebilecektir. Örneğin; MASAK’a yapılan bildirimde keyfiyet olması halinde, söz gelimi; sürekli aynı iş nedeniyle gelen paraya göz yumulması ancak sonradan bir anda şüpheli işlem bildiriminde bulunulması veya sürekli aynı iş nedeniyle gelen parayla ilgili hiç bildirimde

bulunulmaması durumlarında cezai sorumluluk söz konusu olacaktır. Bu hallerde Kanunun 13. Maddesi uyarınca ilgili banka personeline idari para cezası verilebileceği gibi Yükümlünün banka, finansman şirketi, faktoring şirketi, ikrazatçı, finansal kiralama şirketi, sigorta ve reasürans şirketi, emeklilik şirketi, sermaye piyasası kurumu veya yetkili müessese olması halinde, idari para cezası iki kat olarak uygulanacaktır.

MASAK'a şüpheli işlem bildirimini banka personeline yapılması üzerine Kanunun 19/A maddesi uyarınca MASAK, şüpheyi teyit etmek, işlemi analiz etmek ya da gerekli görüldüğünde analiz sonuçlarını yetkili makamlara intikal ettirmek amacıyla yedi iş günü süreyle "şüpheli işlemi" askıya almaya yetkilidir. Burada "askıya alma" kavramı uygulamada MASAK tarafından işleme konu tutarın; yasa uyarınca en fazla 7 iş günü süreyle bloke edilmesidir. Her ne kadar MASAK, bloke işlemi açısından 7 iş günü süreyle ve yasayla sınırlanmışsa da uygulamada bu süre daha uzun (genellikle 15-60 gün) olabilmektedir. Bu işlem neticesinde; MASAK tarafından bankaya blokenin kaldırılması yönünde bildirimde bulunulması yahut bankacılık işleminin şüpheli bulunmasını müteakip MASAK tarafından Cumhuriyet Başsavcılığına ihbarda bulunulması ve ilgili makamca soruşturma başlatılması söz konusu olabileceği gibi yasal süreden uzun bir MASAK blokesi de söz konusu olabilir.

MASAK tarafından bankaya bloke işleminin kaldırılması yönünde bildirimde bulunulması halinde banka personelinin blokenin kaldırılması maksadıyla harekete geçmesi gerekir. Banka personelinin bildirimini unutmaması yahut süreci keyfi uzatması gibi durumlarda banka personeli açısından cezai sorumluluk gündeme gelebilecek ve 5411 sayılı Bankacılık Kanununun "Suçlar" alt başlığı kapsamındaki 151. maddesinde düzenlenen "Mevduat ve katılım fonu sahiplerinin haklarını engellemek" suçu kapsamında işlem söz konusu olabilecektir. Bu durumda yapılacak yargılama neticesinde ilgililerin altı aydan iki yıla kadar hapis ve beş yüz güne kadar adli para cezası ile cezalandırılma ihtimali söz konusudur.

Bankalarda hesabı bulunan ve hesabında nedeni açıklanmayan bir bloke işlemi uygulanan hesap sahiplerinin işlemlerinin, şüpheli işlem kapsamında değerlendirilmiş olabileceği unutulmamalıdır. Bu nedenle hesap sahiplerinin hesaplarını şeffaf, açıklanabilir ve mevzuat kapsamında bankacılık işlemleri gerçekleştirmek amacı ile kullanmalı gerektiği buna rağmen hesaplarında haksız ve açıklanamaz bir blokenin varlığı halinde konunun önemle takip edilmesi gerektiğini değerlendirmekteyiz.